

30.5.2013

Resurssipoliittinen osasto

Raskaiden maantiekkuorma-autojen hankinta ja SEUT 346 artikla

Puolustus- ja turvallisuushankintalaki ei mahdollista raskaiden kuorma-autojen hankkimista suora-hankintana. Puolustus- ja turvallisuushankintalain pääsääntö on – aivan kuten laissa julkisista hankinnoistakin – Euroopan laajuinen avoin tarjouskilpailu. Suorahankintaa voidaan käyttää vain laissa erikseen mainituissa tilanteissa. Laissa esitetyt suorahankintaperusteita tulkitaan – ennen kaikkea lain systematiikan mutta myös vakiintuneen laintulkinnan mukaan – aina suppeasti.

Suorahankinnan perusteet on kuvattu tyhjentävästi puolustus- ja turvallisuushankintalain 22 §:ssä. Kohdat 1-2 koskevat tilannetta, jossa kilpailutus on jo järjestetty, mutta tarjouksia ei joko ole saatu lainkaan tai mikään saaduista tarjouksista ei ole vastannut tarjouspyyntöä, kun taas kohdat 3-10 koskevat poikkeustilanteita, joissa hankinta voidaan valmistella suorahankintana ja joista jokaisesta voidaan suoraan todeta, ettei mikään niistä sovellu nyt toteutettavaan raskaiden kuorma-autojen hankintaan. Laillista perustetta raskaiden kuorma-autojen suorahankinnalle ei siis ole.

Kyseessä olevassa hankinnassa ei ole olemassa perusteita myöskään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 346 artiklan soveltamiselle. Milloin SEUT 346 artikla soveltuu hankintaan, hankinta voidaan edellytysten täytyessä tehdä noudattaen ns. kansallista menettelyä, mikä mahdollistaa rajoitetusti suorahankinnan. Edellytykset SEUT 346 artiklan mukaisen poikkeuksen soveltamiselle ovat oikeuskäytännössä vakiintuneella tavalla erittäin tiukat. SEUT 346 artiklan soveltaminen edellyttäisi ensinnäkin sitä, että hankinnan kohde olisi kuvattu neuvoston 15 päivänä huhtikuuta 1958 tekemällään päätöksellä 255/58 hyväksymässä aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden luettelossa¹. Hankinnan kohteena olevat raskaat maantiekkuorma-autot eivät täytä edellytyksiä, että ne uskottavasti ja perustellusti sisältyisivät vuoden 1958 luetteloon (Huom! eri kuin ns. puolustus-tarvikelista). Kyseisen 1958 luettelon sovellettavaksi kohdaksi voisi ajatella lähinnä vain sen 6 kohtaa jossa lukee: "tanks and fighting vehicles specifically designed for military use... (6b) military type vehicles, armed or armoured, including amphibious vehicles".

Hankinnan kohteena olevat kuorma-autot eivät poikkea olennaisella tavalla tavanomaisista siviilikäytössä olevista kuorma-autoista. Mikäli kuorma-autoja kuitenkin yritettäisiin tulkita sotilaalliseen käyttöön tarkoitetuiksi SEUT 346 artiklan tarkoittamassa mielessä, Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että olisi kyettävä osoittamaan niiden olevan tarkoitettu nimenomaan sotilaalliseen käyttöön sekä subjektiivisessa että objektiivisessa mielessä. Asianomaisen tavaran ei siten pidä olla ainoastaan konkreettisen, hankintaviranomaisen määrittelemän käyttötarkoituksen mukaan (eli subjektiivisesti) vaan myös rakenteensa ja ominaisuuksiensa mukaan (eli objektiivisesti) tarkoitettu erityisesti sotilaalliseen käyttöön. Hankittavien kuorma-autojen osalta on huomattava, että niiden tulisi voida osoittaa eroavan rakenteeltaan ja ominaisuuksiltaan olennaisesti markkinoilla olevista siviilisolveluksista, jotta SEUT 346 artiklassa tarkoitettu sotilaallisen käyttötarkoituksen määrittely voisi tulla kyseeseen – hankinnan kohde ei täytä tätä edellytystä.

Kolmantena edellytyksenä SEUT 346 artiklan soveltamiselle olisi, että hankinnassa olisi osoitettavissa tarve turvautua SEUT 346 artiklan mukaiseen poikkeukseen Suomen valtion keskeisten turvallisuusasetusten turvaamiseksi sekä se, että näiden keskeisten etujen turvaamistarvetta ei voitaisi täyttää kilpailuttamisen yhteydessä. Kyseessä oleva hankinta ei ole sellainen, että siihen voitaisiin perustellusti katsoa liittyvän Suomen valtion keskeisten etujen turvaamistarve sillä tavalla, että hankintalainsäädännöstä olisi tarpeen poiketa. Hankinnan yhteydessä ei myöskään käsitellä turvallisuusluokiteltuja tietoja, joten ei voida katsoa, että hankinnan toteuttaminen edellyttäisi, että Suomen valtion olisi annettava tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo keskeisten turvallisuusasetujensa vastaiseksi.

¹ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st14/st14538-re04.en08.pdf>

30.5.2013

Resurssipoliittinen osasto

RSKA hankinnan yhteydessä julkisessa keskustelussa on puhuttu paljon huoltovarmuuden tärkeydestä. Huoltovarmuuden merkitys arvioidaan aina kun tehdään isoja hankintoja. Huoltovarmuuteen liittyvät näkökohdat ovat kuitenkin tässä hankinnassa täysimittaisesti huomioitavissa huoltovarmuuden turvaavalla tavalla hankintalainsäädännön mukaisen kilpailutuksen yhteydessä – siis asettamalla huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia. Kaikkien edellä mainittujen SEUT 346 artiklan soveltamisedellytysten olisi täytyttävä yhtäaikaisesti, jotta artiklan mukaisen poikkeuksen käyttäminen voisi tulla kyseeseen. Mikään SEUT 346 artiklan soveltamisen edellytyksistä ei tässä tapauksessa täyty:

- Hankinnan kohde ei sisälly vuoden 1958 luetteloon
- Hankinnan kohde ei ole SEUT 346 artiklan tarkoittamalla tavalla sotilaalliseen käyttöön tarkoitettu
- Hankintaan ei liity keskeisten turvallisuusetujen suojaamistarvetta, jonka vuoksi hankintalainsäädäntöä ei voitaisi pääsäännön mukaan soveltaa

Kun otetaan huomioon se, että puolustusvoimat on aiemmin kilpailuttanut maantiekouma-autojen hankinnat hankintalainsäädännön mukaan eikä hankinnan kohde tai oikeustila ole aiemmasta oleellisesti muuttunut, kilpailuttamisen laiminlyönti voitaisiin tulkita tapahtuneen tietoisena poikkeamisena velvoittavista säädöksistä. Näin ollen päätöksestä vastuussa olevien virkamiesten - esittelijän ja päätöksentekijän - toimintaa saatettaisiin arvioida virkarikoksia koskevan lainsäädännön mukaisesti.